

*відомі
погибель на
самотність твою
пантрує*

[3:94]

Ця форма використана для того, щоб поезія звучала як пророцтво, для забезпечення єдності всього циклу.

Отже, основними елементами ритмотворення в поезіях В.Слапчука виступають часті антитези, схожий тип їх творення, повторення на образному, граматичному рівнях. Міри повторів переходять з однієї поезії в іншу, з циклу в цикл. Головні образи: війна, годинник, дзеркало, чоловік, жінка – є наскрізними. Автор часто використовує паралелізми, тотожні структури в межах однієї поезії. Завдяки цим прийомам, верлібри В.Слапчука виокремлюються в системі сучасної української верлібристики.

1. Баран Є. "Найкоротший вірш довший від ночі"//Кур'єр Кривбасу. – 1998. – №104. – С.39-40.
2. Жовтис О. Границы свободного стиха //Вопросы литературы. – 1966. – №5. – С.105-123.
3. Слапчук В. Трикнижжя Явіна. – Волинь: Надстир'я, 1996. – 114 с.

ПРОБЛЕМА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОНЬЯТЬ У ПРОЦЕСІ ШКІЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ

*Наталія Постоловська,
IV курс, філологічний факультет.
Науковий керівник – Султанов Ю.І.,
кандидат педагогічних наук, доцент.*

Своєрідність літератури як навчального предмета зумовлена тим, що об'єктом вивчення тут є мистецький твір, а питанням з теорії літератури відводиться допоміжна роль. Проте їх вивчення дуже важливе: завдяки знанням основ теорії літератури школярі навчаються повноцінно сприймати мистецтво художнього слова. Здійснюючи методичний підхід до вивчення теорії літератури у школі, учитель повинен допомогти учневі пізнати оригінальність твору, умовність мистецтва, сприяти формуванню естетичних смаків.

Ми маємо два навчальні предмети – українську і зарубіжну літературу, які безпосередньо вивчають мистецтво слова як явище естетичне. На уроках з цих предметів теоретико-літературні поняття формуються і засвоюються як у курсі літературного читання (5-8 класи), так і в систематичному курсі літератури на історичній основі (9-11 класи).

У навчальних програмах з української та зарубіжної літератур міститься ціла низка теоретичних понять, проте будь-яка системність і узгодженість у цьому викладі відсутні. Не враховано основний принцип навчання – послідовність у подачі навчального матеріалу.

У процесі шкільного вивчення теоретико-літературних понять доцільно опиратися на художній матеріал з рідної літератури. Тому особливістю їх вивчення у курсі «Зарубіжна література» є те, що початок формування понять здійснюється на уроках з української літератури. На уроках зарубіжної літератури у більшості випадків маємо справу з перекладами, тому тут можемо говорити лише про поглиблення теоретичних відомостей.

У процесі формування в учнів теоретико-літературних понять доцільно виділяти наступні етапи: 1) спостереження за теоретичними поняттями у процесі вивчення художнього твору; 2) знаходження найсуттєвіших ознак понять та закономірностей їх функціонування; 3) теоретичне визначення понять, оперування ними в нових умовах. Вводити визначення для його застосування при аналізі художнього твору можна лише тоді, коли нагромаджена неохідна кількість емпіричних спостережень.

Усі теоретико-літературні поняття у шкільному курсі літератури повинні бути об'єднані за певними ознаками, тобто вони мають творити певну систему. Ця система повинна працювати у двох основних напрямках: горизонтальному (відповідність між навчальними програмами) та вертикальному (певний систематизований і вмотивований виклад понять). Теоретико-літературні поняття, що їх мають засвоїти учні, повинні бути скласифіковані. Отже, до першої групи понять можуть бути віднесені такі теоретичні відомості, «усвідомлення яких сприяє розумінню специфіки літератури як мистецтва слова» [2, с.213], наприклад, художній образ, типізація, єдність змісту і форми. До другої групи відносимо ті з теоретичних понять, які стосуються структури художнього твору: теми, ідеї, сюжету, тощо. Третя група теоретичних понять знайомить учнів із зображувальними засобами художньої мови та основами віршування (уособлення, метафора, віршовий розмір тощо). Четверта група стосується родів, видів та жанрів літератури, зокрема, таких, як епос новела, повість, лірика медитація, драма (комедія) тощо. П'ята група теоретичних понять допомагає учням осмислити закономірності процесу розвитку літератури: літературні напрямки, художні методи і стилі та ін.

Порівняймо, для прикладу, запропоноване шкільними програмами з української і зарубіжної літератур вивчення поняття про метафору. У програмі з української літератури початкове поняття про метафору подається у п'ятому класі на 23 тижні навчання. За іншою програмою з української літератури метафора як вид тропа вивчається у сьомому класі на 7 тижні навчання. Що ж стосується програми із зарубіжної літератури, то початкове поняття про цей

троп формується у п'ятому класі на 19 тижні. Як бачимо, маємо повне заперечення одного із основних принципів навчання – послідовність у засвоєнні тих чи інших знань. Поняття про метафору, у такому випадку, засвоюється чисто формально, поза текстом художнього твору.

Таким чином, у процесі вивчення теоретичних понять у шкільному курсі літератури немає жодної системи, що не дозволяє вчителю ефективно використовувати теоретичні знання. Певна класифікація теоретичних понять необхідна як засіб і передумова кращого усвідомлення і вивчення як своєї рідної літератури у контексті всесвітнього літературного процесу, так і літератури зарубіжної.

1. Беленький Г.И., Снежная М.А. Изучение теории литературы в средней школе /IV – X классы/: Пособие для учителя. – М., 1983.
2. Пасічник Є.А. Українська література в школі. – К., 1983.
3. Програми для середньої загальноосвітньої школи з українською мовою навчання. Українська література. 5-11 класи. – К., 1998.
4. Програма для середньої загальноосвітньої школи з українською мовою навчання. Зарубіжна література. 5-11 класи. – К. 1998.
5. Рыбникова М.А. Очерки по методике литературного чтения. – М., 1985.
6. Султанов Ю.І. Вивчення теорії літератури в 5-7 класах середньої загальноосвітньої школи // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1999. – N 12. – С. 3-7.